

स्थानीय राजपत्र

पालुडटार नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ७

संख्या १

मिति २०८०/०२/०८

पालुडटार नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाले पारित गरेको तल लेखिए बमोजिमको कार्यविधि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम आम नागरिकको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

भाग २

आँपपिपल अस्पताल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८०

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८०।०१।३१

प्रस्तावना: आँपपिपल अस्पतालमा सेवाग्राहीहरुको अत्याधिक चापलाई व्यवस्थित गर्न र सेवाग्राहीहरुलाई छिटो छरितो तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको प्रत्याभूत गराउन, जनतालाई स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच पुऱ्याउन, आर्थिक र प्रशासनिक रूपमा व्यवस्थित गर्न वाञ्छनीय भएकोले पालुडटार नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाई ऐन, २०७५ र पालुडटार नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी पालुडटार नगर कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस कार्यविधिको नाम “आँपपिपल अस्पताल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि”, २०८० रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :-

- (क) “अन्तरङ्ग सेवा” भन्नाले विरामी भर्ना गरी दिइने स्वास्थ्य सेवा सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ख) “आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा” भन्नाले कुनै पनि आकस्मिक घटना वा आपत्कालीन अवस्था सिर्जना भई जीवन जोखिमयुक्त अवस्था रहेका व्यक्तिको जीवनलाई जोखिममुक्त गर्ने, जीवन वा अङ्ग गुम्नबाट बचाउन आवश्यकता अनुसार दिनुपर्ने प्रारम्भिक तथा तत्कालीन स्वास्थ्य सेवा सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ग) “अस्पताल प्रमुख” भन्नाले अस्पतालमा कार्यरत चिकित्सकहरु मध्ये सबैभन्दा वरिष्ठ उच्च पदस्थ कर्मचारी मध्ये समितिले तोके बमोजिमको कर्मचारीलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (घ) “कार्यपालिका” भन्नाले पालुडटार नगरपालिकाको नगर कार्यपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ङ) “कार्यविधि” भन्नाले “आँपपिपल अस्पताल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८०” सम्भन्नु पर्दछ ।
- (च) “चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मी” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न सम्बन्धित परिषदबाट अनुमति प्राप्त व्यक्ति सम्भन्नु पर्दछ ।
- (छ) “नगरपालिका” भन्नाले नेपालको संविधान बमोजिम गठन भएको पालुडटार नगरपालिकालाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ज) “नगर उप-प्रमुख” भन्नाले नगर कार्यपालिकाको उप प्रमुखलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (झ) “नगर प्रमुख” भन्नाले नगर कार्यपालिकाको प्रमुखलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ञ) “नगरपालिका क्षेत्र” भन्नाले पालुडटार नगरपालिकाको भू-भाग सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ट) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको प्रशासकीय प्रमुखलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ठ) “बहिरंग सेवा” भन्नाले नियमित प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवालार्ई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ड) “विरामी” भन्नाले अस्पतालमा भर्ना भई वा नभई उपचार सेवा लिन आउने सेवाग्राहीलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ढ) “मे.सु.” भन्नाले आँपपिपल अस्पतालको प्रमुख सम्भन्नु पर्दछ ।

- (ण) “समिति” भन्नाले यस कार्यविधिको दफा (३) बमोजिम गठन भएको अस्पताल व्यवस्थापन समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (त) “सेवाग्राही” भन्नाले अस्पतालमा सेवा लिन आउने व्यक्तिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- (थ) “संघीय जनस्वास्थ्य ऐन” भन्नाले जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ लाई सम्झनु पर्दछ ।
- (द) “स्वास्थ्य संस्था” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका, इजाजतपत्र प्राप्त सरकारी, गैरसरकारी, निजी, सामुदायिक रुपमा सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ध) “शाखा” भन्नाले अस्पताल भित्रका विभिन्न विभागिय शाखालाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद २

अस्पताल व्यवस्थापन समितिको गठन तथा सञ्चालन

३. समितिको गठन : (१) अस्पतालको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि पालुडटार नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाइ ऐन, २०७५ अनुसार देहाय बमोजिमको एक सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति हुनेछ :-

(क) नगर प्रमुख	- अध्यक्ष
(ख) अस्पताल रहेको वडाका वडा अध्यक्षहरु	- सदस्य
(ग) स्वास्थ्य क्षेत्रमा क्रियाशिल स्थानीय स्वास्थ्य क्षेत्रको	
विज्ञ मध्ये कार्यपालिकाले तोकेको कम्तीमा एक महिला सहित	
दुई जना	- सदस्य
(घ) स्वास्थ्य संस्था नजिकको उच्चतम विद्यालयको स्वास्थ्य शिक्षक	- सदस्य
(ङ) ३ नं. वडाको वडा सचिव	- सदस्य
(च) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीका १ जना	- सदस्य

(ज) अस्पताल प्रमुख

- सदस्य सचिव

(२) समितिले आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य क्षेत्रका विषय विज्ञ, जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीलाई बैठकमा आमन्त्रित गर्न सक्नेछ ।

४. पदावधि : (१) दफा ३ को उपदफा (१) बमोजिम गठित समितिको पदावधि देहाय बमोजिम हुनेछ, :-

(क) समितिको पदावधि प्रमुखको पदावधि बहाल रहेसम्म रहने छ ।

(ख) अध्यक्षले मनोनित गरेको सदस्यको पदावधि २ वर्षको हुनेछ ।

(ग) सदस्य सचिवको पदावधि अस्पतालमा बहाल रहेसम्म रहने छ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अध्यक्ष सहित अन्य मनोनित पदाधिकारीहरूले आफ्नो पदिय जिम्मेवारी पुरा नगरेमा नगर कार्यपालिकाले निर्णय गरी जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ ।

५. पदावधि रिक्त हुने : देहाय बमोजिमको अवस्थामा मनोनित सदस्यहरूको पद रिक्त हुनेछ :-

(क) मृत्यु भएमा,

(ख) राजीनामा दिएमा,

(ग) बिना सूचना लगातार तीन पटक समितिको बैठकमा अनुपस्थित भएमा,

(घ) फौजदारी अभियोगमा प्रमाणित भएमा,

(ङ) स्वास्थ्य संस्थाको अहित हुने काम गरेको प्रमाणित भई व्यवस्थापन समितिले

निजलाई वर्खास्त गरेमा ।

६. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ, :-

(क) नेपाल सरकारबाट जारी गरिएको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र न्यूनतम सेवा मापदण्ड कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गराउने ।

- (ख) अस्पतालबाट गुणस्तरीय, प्रभावकारी एवं दिगो सेवा प्रवाहको लागि स्वास्थ्य संस्थाको उन्नति र विकासको सन्दर्भमा आवश्यक नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा र निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- (ग) अस्पतालको नियमित सञ्चालन र व्यवस्थापनको लागि आवश्यक श्रोत साधन जुटाउन पहल गर्ने, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।
- (घ) अस्पतालबाट प्रवाह भएका सेवाहरुको नियमित अनुगमन र समिक्षा गरी सेवाको निरन्तर रुपमा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न आवश्यक निर्णय लिने ।
- (ङ) स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि आवश्यक प्रवन्ध मिलाउने ।
- (च) अस्पतालमा कार्यरत जनशक्तिको उपलब्धता, क्षमता विकास एवं वृत्ति विकासको लागि आवश्यक कार्य गर्ने । अस्पतालको जनशक्तिको सेवा शर्त, पारिश्रमिक र अन्य सुविधाहरुका सम्बन्धमा कार्यपालिकालाई सिफारिस गर्ने ।
- (छ) सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र उपलब्धता सुनिश्चित गराउनका लागि आवश्यक मानव श्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने तथा सेवा प्रदायक र स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई सहज रुपमा कार्य गर्न अनकूल तथा सुरक्षित वातावरण सिर्जना गर्ने र उच्च कार्य सम्पादनका लागि प्रोत्साहित गर्ने ।
- (ज) स्वास्थ्य सेवाको पहुँचबाट वञ्चित स्थानीय समुदायलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्न आवश्यक कार्यहरु गर्ने ।
- (झ) भूगोल, अल्पसंख्यक, आदिवासी जनजाति, ज्येष्ठ नागरिक, विपन्न वर्ग, अपाङ्गता भएका, बालबालिका, किशोर किशोरी, महिला समूह समेतलाई मध्येनजर राखी अस्पतालको प्राथमिकता र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- (ञ) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम, खोप कार्यक्रम, बाल स्वास्थ्य, मातृशिशु तथा नवशिशु पोषण कार्यक्रम जस्ता राष्ट्रिय अभियान तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनको आवश्यक प्रवन्ध मिलाउने ।

- (ट) अति विपन्न, असहाय तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई निःशुल्क वा सहूलियतपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न आवश्यक प्रवन्ध मिलाउने ।
- (ठ) अस्पतालको भौतिक सम्पत्तिको एकिक तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्ने एवं सम्पत्तिको संरक्षण तथा मर्मत सम्भारको व्यवस्थापन गर्ने ।
- (ड) अस्पतालबाट दिइने सेवाको लक्ष्य अनुसार प्रगति भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- (ढ) भौगोलिक कार्यक्षेत्र भित्रको स्वास्थ्य समस्या र आवश्यकताको विश्लेषण गरी तथ्यमा आधारित योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने ।
- (ण) स्वास्थ्य सेवामा सुशासन, जन सहभागिता र सामाजिक जवाफदेहिता सुनिश्चितता गर्ने, सेवाग्राहीमैत्री, मुस्कान सहितको सेवा, स्वास्थ्य सेवालार्ई सुदृढीकरण गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने ।
- (त) विद्युतीय स्वास्थ्य प्रणालीको अवधारण कार्यान्वयनका लागि सामाजिक विकास समिति र स्वास्थ्य शाखासँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- (थ) अधिल्लो बैठकले गरेको निर्णयहरूको कार्यान्वयन स्थिति बारे समीक्षा गरी स्वास्थ्यका कार्यक्रम तथा स्वास्थ्य सेवा सञ्चालनमा आएका समस्या समाधान गर्न पहल गर्ने र समाधान हुन नसकेका समस्याहरू समाधानका लागि नगरपालिका तथा सम्बन्धित निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- (द) अस्पतालले लिने विभिन्न सेवा शुल्कहरू निर्धारण गरी कार्यान्वयनको लागि अस्पताल प्रशासनलाई निर्देशन दिने ।
- (ध) अस्पताल विकासका लागि आर्थिक तथा अन्य सहयोग जुटाउन सम्बन्धित निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- (न) अस्पताल सञ्चालनको लागि नगरपालिकाले दिएको निर्देशनहरू र स्वीकृत कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- (प) अस्पतालबाट सेवा प्रवाहको क्रममा आएका गुनासोहरूको उचित सम्बोधन र व्यवस्थापन गर्ने ।

- (फ) नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, स्वास्थ्य तथा सरसफाई ऐन, २०७५ लगायत प्रचलित कानून र नीति बमोजिम स्वास्थ्य सम्बन्धी स्थानीय तहको एकल तथा साभा अधिकारहरु कार्यान्वयनका लागि व्यवस्थापन, समन्वय र सहयोग गर्ने ।
- (ब) संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले चलाएका स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम तथा अभियानहरुमा सहयोग गर्ने ।
- (भ) नगरपालिकाले तोके बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने, गराउने ।

परिच्छेद ३

जनशक्ति, औषधी तथा उपकरणको व्यवस्थापन

७. **कर्मचारी व्यवस्थापन** : (१) अस्पतालमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाले दरबन्दी निर्धारण गरे अनुसारको देहाय बमोजिमका कर्मचारीको व्यवस्था हुनेछ :-

- (क) स्थायी - नेपाल सरकारको लोकसेवा आयोगबाट पदपूर्ती भएका वा समायोजन भई आएका स्थायी जनशक्ति
- (ख) करार - करार सेवामा भर्ना गरिएका जनशक्ति
- (ग) अभ्यासकर्ता - छात्रवृत्ति प्राप्त गरी अध्ययनरत विद्यार्थीहरुले अनिवार्य सेवा गर्नुपर्ने जनशक्ति तथा पूर्ण वा आंशिक रूपमा नगरपालिकाको सहयोग प्राप्त गरी छात्रवृत्तिमा अध्ययन गरेका विद्यार्थी
- (घ) विषय विज्ञको रूपमा वैतनिक वा अवैतनिक स्वच्छिक सेवा उपलब्ध गराएका व्यक्तिहरु
- (ङ) विभिन्न शैक्षिक संस्थाहरुबाट इन्टर्नसिप गरीरहेका विद्यार्थीहरु

(२) अस्पतालको सेवा प्रवाह उपदफा (१) बमोजिमको कर्मचारीबाट गराउन अपुग भएमा अस्पतालले नगरपालिकाको स्वीकृति लिई आफ्नै श्रोतबाट आर्थिक व्यवस्थापन गर्ने गरी सेवा करारमा थप कर्मचारी नियुक्ति गर्न सक्नेछ ।

(३) सेवा करार वा करार सेवामा कर्मचारी नियुक्ति गर्दा खुला प्रतिस्पर्धात्मक पद्धति अनुरूप प्रचलित कानून बमोजिमको कार्यविधि अपनाउनु पर्नेछ ।

(४) अस्पतालमा कार्यरत रहेका उपदफा (२) बमोजिमका कर्मचारीहरुको सेवा शर्त र सुविधा सामान्यतया: प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भएभन्दा कम नहुने गरी समितिले निर्धारण गर्नेछ ।

(५) अस्पतालमा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई व्यवस्थापन समितिको आर्थिक सक्षमता भएको अवस्थामा थप सुविधाको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(६) नियमित बाहेक आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्यकर्मीलाई समितिले निर्णय गरी थप सुविधा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(७) कार्यपालिकाले व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा जनशक्तिको दरवन्दी संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(८) समितिले अस्पताललाई आवश्यक पर्ने जनशक्तिको भर्ना र छनौट गरी कार्यपालिकालाई सिफारिस गर्नेछ ।

(९) कार्यालय प्रमुखको रूपमा अस्पताल प्रमुखले कार्य गर्नेछ ।

(१०) अस्पताल प्रमुखसँग प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले र अन्य कर्मचारीसँग अस्पताल प्रमुखले कार्य सम्पादन करार गर्नु पर्नेछ ।

(११) समितिले जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यकता अनुसार तालिम तथा प्रशिक्षण गराउनेछ ।

(१२) समितिले अस्पताल मार्फत विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्दा आवश्यक जनशक्ति अपुग भएमा कार्यपालिकाको स्वीकृतिमा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नेछ ।

(१३) समितिले नगरपालिकासँग समन्वय गरी सरकारी, निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्य संस्थसँगको साभेदारीमा सेवा करार मार्फत पनि जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

८. अभ्यासकर्ता सम्बन्धी व्यवस्था : अस्पतालमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह नियमित र प्रभावकारी बनाउन थप जनशक्ति आवश्यक भएमा नेपाल सरकारको छात्रवृत्तिमा अध्ययन गरेको विद्यार्थी तथा

नयूनतम शैक्षिक योग्यता पुगि सम्बन्धित परिषदमा दर्ता भएका साथै अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई अस्पतालले प्रचलित कानून बमोजिम अभ्यासकर्ताको रूपमा नियमानुसार काममा लगाउन सक्नेछ ।

९. **कर्मचारी तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूको सेवा सुविधा :** कर्मचारी तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूको सम्पूर्ण सेवा, सुविधा, अतिरिक्त समय, रात्रिकालिन सेवा तथा सट्टा विदा प्रचलित कानून बमोजिम तथा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१०. **अस्पताल प्रमुखको काम कर्तव्य :** (१) अस्पताल व्यवस्थापन समितिको अधिनमा रहि नेपाल सरकारबाट जारी गरिएका आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा आवश्यकता अनुसार विशेषज्ञ सेवा प्रवाह गर्न न्यूनतम सेवा मापदण्डलाई कार्यान्वयन गर्ने र अस्पतालको दैनिक सेवा सञ्चालन गर्ने ।

(२) अस्पताल सञ्चालनका लागि सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने ।

(३) अस्पताल सञ्चालनका लागि वार्षिक बजेट, कार्यक्रम तयार गरी स्वास्थ्य शाखा मार्फत कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

(४) अस्पतालको गुणस्तर कायम राख्न, क्षमता अभिवृद्धि गर्न, स्तर उन्नति गर्न अन्य निकायहरूसँग समन्वय गर्ने ।

(५) अस्पतालको कार्यालय प्रमुख भई कामकाज गर्ने ।

११. **औषधी खरीद, भण्डारण तथा वितरण :** (१) आवश्यक औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरण खरीद सम्बन्धी व्यवस्था पालुडटार नगरपालिका स्वास्थ्य तथा सरसफाइ ऐन, २०७५ मा व्यवस्था भए बमोजिम एवं समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(२) वार्षिक रूपमा आवश्यक पर्ने औषधी तथा स्वास्थ्य उपकरणको अनुमान गरी वार्षिक खरीद योजना बनाई नगरपालिकाबाट स्वीकृत गर्नु पर्नेछ ।

(३) अस्पतालले निःशुल्क उपलब्ध गराउने औषधी नियमित रूपमा उपलब्धताको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(४) अस्पतालले अस्पतालमा आउने विरामीको संख्या तथा रोगको आधारमा औषधीको माग तथा आपूर्तीको नियमित सन्तुलनको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(५) औषधी नष्ट हुनबाट बचाउन तथा गुणस्तर कायम गर्न नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार औषधीको भण्डारण गर्नु पर्नेछ ।

(६) औषधी आपूर्ती तथा वितरणलाई पारदर्शी बनाउन अस्पताल प्रमुखले एक जना व्यक्ति स्टोर किपरको रूपमा तोक्नु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम तोकिएको व्यक्तिले नियमित जिन्सी सेस्ता मिलाउनु पर्ने र दैनिक औषधीको खपतको दैनिक अभिलेख राख्नु पर्ने साथै उपकरणको विवरण दुरुस्त राख्नु पर्नेछ ।

(८) स्टोर किपरले खर्च भएर जाने र नजाने जिन्सी रजिष्टरको लगत राखी व्यवस्थापन समिति समक्ष त्रैमासिक रूपमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(९) औषधी वितरण गर्दा औषधी विक्री वितरण सम्बन्धी संहिता र औषधी सम्बन्धी प्रचलित कानूनको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(१०) अस्पतालले आपूर्ती व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा नियमित रूपमा औषधी उपकरणको विवरण पठाउनु पर्नेछ ।

१२. फार्मसी सञ्चालन गर्ने : (१) अस्पतालमा निःशुल्क औषधी वितरण तथा आवश्यक औषधी विक्री गर्न अस्पतालले आफ्नै फार्मसी सञ्चालन गर्नेछ ।

(२) फार्मसी मार्फत विक्री वितरण गर्ने औषधीको व्यवस्थापन नगर स्वास्थ्य शाखाको समन्वयमा अस्पतालले गर्नेछ ।

(३) फार्मसी सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून र फार्मसी सञ्चालन निर्देशिका बमोजिम हुनेछ ।

१३. एम्बुलेन्स सञ्चालन : (१) अस्पतालले आफ्नै स्रोत वा अन्य संघ सस्थाको सहयोग र साभेदारीमा एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(२) एम्बुलेन्स सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

१४. आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन : (१) अस्पतालले २४सै घन्टा आकस्मिक सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) अस्पतालमा सम्भव उपचार तत्काल गरी थप उपचार आवश्यक भएमा उपयुक्त स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्नु पर्नेछ ।

(३) अस्पतालले प्रदान गर्ने आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको विवरण, सम्बन्धित स्वास्थ्यकर्मीको डियुटी लिष्ट र सम्पर्क नं. समेत खुल्ने गरी आकस्मिक उपचार कक्षमा सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नु पर्नेछ ।

(४) अस्पतालले प्रदान गरेको सेवा मध्ये आधारभुत स्वास्थ्य सेवा भित्र पर्ने आकस्मिक उपचार निःशुल्क उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र आधारभुत सेवा बाहेकका आकस्मिक उपचारको खर्चको व्यवस्थापन स्वास्थ्य विमा भएको हकमा सोही वीमाबाट र वीमा नभएको वा वीमा रकमले नपुगेको अवस्थामा सम्बन्धित व्यक्ति, निजको अभिभावक, परिवारको सदस्य, संरक्षक वा संरक्षकत्व गरिरहेको व्यक्तिले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

(५) अस्पतालमा कसैलाई पनि आकस्मिक उपचार सेवाबाट वञ्चित गरिने छैन । अति विपन्न, वेवारिसे, तत्काल संरक्षक र अभिभावक नभएको सेवाग्राहीलाई नगरपालिकाको आकस्मिक उपचार कोषबाट वा अस्पतालको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कोषबाट खर्च व्यहोर्ने गरी आकस्मिक सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

१५. सेवा व्यवस्थापन : (१) अस्पतालमा प्रशासनीक कार्यालय, ओ.पि.डि., प्रयोगशाला, वार्डहरु, इमेजिङ कक्ष, सल्यक्रिया कक्ष, आकस्मिक कक्ष, फार्मेसी, क्यान्टिन, सोधपुछ-दर्ता कक्ष, प्रतिकालय लगायत प्रचलित मापदण्ड बमोजिम गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्नका लागि आवश्यक न्युनतम भौतिक पूर्वाधार, उपकरण तथा जनशक्तिको व्यवस्थापन हुनु पर्नेछ ।

(२) अस्पतालले बहिरंग विभागमा आउने विरामीको चापका आधारमा विरामी दर्ता, विशेषज्ञ परामर्श, निदानात्मक सेवाहरु र औषधी कक्षमा छिटोछरितो सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(३) अस्पतालले बहिरंग सेवा प्रदान गर्ने विशेषज्ञ चिकित्सक वा अन्य चिकित्सकहरु उपलब्ध हुने समय तालिका (दिन, बार र समय) खुल्ने गरी सबैले देख्ने ठाउँमा राख्नेछ ।

(४) अस्पतालले उपलब्ध गराउने भनिएको विशेषज्ञ सेवा सम्बन्धित विशेषज्ञ चिकित्सकबाटै प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(५) बिरामीले आफुले सेवा लिन चाहेको विषयको चिकित्सकबाट सेवा लिन पाउने व्यवस्था अस्पतालले सुनिश्चित गर्नेछ ।

(६) अस्पतालले चौबिसै घण्टा चिकित्सक तथा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट आकस्मिक सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(७) बिरामी वा बिरामीको रेखदेख गर्ने व्यक्तिलाई रोग र उपचार पद्धतिबारे स्पष्ट जानकारी दिने व्यवस्था हुनेछ ।

(८) अस्पतालमा विश्व स्वास्थ्य संगठनले निर्धारण गरेका मापदण्ड बमोजिम संक्रमण रोकथाम र नियन्त्रणको व्यवस्था हुनेछ र सोको नियमित र प्रभावकारी अनुगमनको व्यवस्था हुनेछ ।

(९) सेवा प्रदायक चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीको सुरक्षाको लागी अस्पतालले विभिन्न सरुवा रोग विरुद्धको व्यक्तिगत सुरक्षा व्यवस्था गरेको हुनेछ ।

(१०) अस्पतालले नेपाल सरकारबाट सञ्चालित सेवा वा कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको प्रोटोकल, मापदण्ड, निर्देशिका अनिवार्य रूपमा पालना गरेको हुनेछ ।

(११) अस्पताल हाताभिन्न सेवाग्राही तथा सेवा प्रदायकका लागि शौचालय र हात धुने ठाउँको व्यवस्था हुनु पर्नेछ । शौचालय र हात धुने ठाउँमा नियमित रूपमा पानी र साबुन उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(१२) अस्पतालबाट निष्कासन हुने सामान्य तथा स्वास्थ्यजन्य फोहारमैला प्रकृति अनुसार स्रोतमै अलगअलग छुट्टयाउने, संकलन, ढुवानी तथा उचित विसर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(१३) अस्पताल परिसर तथा सेवा दिने कक्षहरु नियमित रूपमा सफासुग्घर राख्नु पर्नेछ ।

(१४) अस्पतालमा प्रयोग हुने एप्रोन, पन्जा, टोपी, जुत्ता, तन्ना, तकिया, खोल, रुमाल जस्ता लुगा कपडा धुनका लागि लण्ड्रीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(१५) अस्पतालमा हाताभिन्न खाना पकाउने र खाना खाने अलगअलग ठाउँ सहितको सफा र सुविधायुक्त क्यान्टिनको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(१६) अस्पतालमा बिरामी र अन्य व्यक्तिहरुका लागि चौबीसै घण्टा विश्व स्वास्थ्य संगठनले तोके अनुरूपको शुद्ध पानी आपूर्ती हुनु पर्नेछ ।

(१७) अस्पताल क्षेत्रभित्र र सबै विभागहरुमा चौबीसै घण्टा विद्युत आपूर्ती र अटोमेटिक ब्याकअप सिस्टमको व्यवस्था मिलाइएको हुनु पर्नेछ ।

(१८) अस्पतालले प्रयोग गर्ने उपकरण तथा औजारहरु समयमा नै मर्मतको व्यवस्था हुनु पर्नेछ । साथै ठूला र गम्भीर प्रकृतिका औजार उपकरणहरु कम्पनीले निर्दिष्ट गरेको मर्मत अवधि अनुसार मर्मत सम्भार कार्य योजना बनाई सोही अनुसार मर्मत गरेको हुनु पर्नेछ ।

(१९) अस्पतालको भवन, सवारी साधन, मेसिनेरी औजार, यन्त्र उपकरण, विद्युतीय उपकरण र अन्य उपकरणको नियमित मर्मत सम्भार गर्ने व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(२०) अस्पतालको वार्ड तथा अन्य उपचार दिने स्थानमा आवश्यकता अनुसार कुरुवा कक्षको प्रबन्ध हुनु पर्नेछ ।

(२१) आपतकालीन अवस्थामा प्रयोग हुने सामग्रीहरुको अलगगै भण्डारण कक्ष हुनुपर्नेछ । यस्तो भण्डारणमा कम्तीमा एक महिनाको लागि अत्यावश्यक सामग्री स्टक राख्ने व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

(२२) अस्पतालमा सुरक्षा व्यवस्थाका लागि सुरक्षागार्डको व्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ ।

(२३) अस्पतालमा विभिन्न शाखा तथा इकाईबाट प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवाहरु गुणस्तरीय रुपमा सञ्चालन गर्न समितिले छुट्टै कार्य सञ्चालन निर्देशिक तयार गरी लागू गर्न सक्नेछ ।

(२४) अस्पतालको सेवा तथा भौतिक संरचना जेष्ठ नागरिक, बालबालिका र अपाङ्गतामैत्री हुनुपर्नेछ । साथै अस्पतालमा ह्वीलचेयर, ट्रली, स्टेचर राख्नु पर्नेछ र त्यस्ता सामग्रीहरु सेवाग्राहीले सहज रुपमा देख्ने ठाउँमा राख्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२५) स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन र पुर्वाधार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून, मापदण्ड र प्रोटोकल बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

सूचना, अभिलेखीकरण, गुनासो व्यवस्थापन

१६. अस्पताल सूचना प्रणाली : (१) अस्पतालबाट प्रदान गरिएका सेवा सम्बन्धी सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरू नियमानुसार अभिलेख व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(२) अस्पतालले स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी सूचना नगरपालिका, प्रदेश तथा संघको सम्बन्धित निकायमा आवश्यकता अनुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) अस्पतालबाट प्रदान भएका सेवा सुविधाहरूको अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली अनुसार हुनेछ ।

(४) विरामीले स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने शुल्क, प्रक्रिया तथा अवधि समेत खुलाएको अनुसूची (१) बमोजिमको नागरिक बडापत्र अस्पतालको अग्रभागमा देखिने गरी राख्नु पर्नेछ र सोही अनुरूप सेवाहरू सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ ।

(५) एम्बुलेन्स, दमकल, प्रहरी जस्ता सेवा लगायतको आकस्मिक सेवाका टेलिफोन नम्बरहरू स्पष्ट देखिने गरी राख्नु पर्नेछ ।

(६) अस्पतालमा आउने विरामीलाई आवश्यक पर्ने विविध विषयहरूको बारेमा जानकारी गराउन सोधपुछ वा सहायता कक्षको व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।

(७) अस्पतालभित्र प्रभावकारी सूचना सम्प्रेषणका लागि आन्तरिक टेलिफोनको व्यवस्था साथै आवश्यक आधुनिक संयन्त्रको समुचित व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(८) अस्पतालले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवाको बारेमा समय समयमा अस्पतालले जनचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गरी जनसमुदायलाई जानकारी गराउनेछ ।

(९) अस्पतालले स्वास्थ्य सम्बन्धी तथ्याङ्क नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम नियमित रूपमा स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणालीले तोके बमोजिम प्रेषण तथा डि.एच.आई.एस टुमा प्रविष्ट गर्नु पर्नेछ ।

(१०) अस्पताल वा स्वास्थ्यकर्मीले संकलन गरेको स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यक्तिगत सूचना, कागजात, जानकारी, तथ्याङ्क तथा अभिलेखको गोपनीयताको सुनिश्चितता गर्नु अस्पताल तथा स्वास्थ्यकर्मीको जिम्मेवारी हुनेछ ।

१७. गुनासो व्यवस्थापन : (१) अस्पतालले सबैले देख्ने ठाउँमा सुभाब तथा उजुरी पेटीका राख्ने र प्रत्येक हप्ता नियमित रूपमा खोल्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(२) अस्पतालले स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी गुनासो, उजुरी र सुभाब संकलन गर्ने र त्यसको सम्बोधनको लागि छुट्टै एक अधिकारी तोक्नेछ ।

१८. प्रेषण सम्बन्धी व्यवस्था : (१) बिरामीलाई अस्पतालमा नै उपचार गर्न नसकिने अवस्था भएमा अस्पतालमा उपलब्ध भएको सेवा प्रदान गरी थप उपचारका लागि तुरुन्त त्यस्तो बिरामीलाई उपचार प्रदान गर्न सक्ने स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्नु पर्नेछ । तर, अस्पतालमा उक्त सेवा, जनशक्ति र उपचार हुन सक्ने अवस्था हुँदा हुँदै बिरामीलाई प्रेषण गर्न पाइने छैन ।

(२) अस्पतालले प्रेषण गर्ने संस्थाहरुको पूर्व पहिचान गरी सो को अद्यावधिक सूची राख्नु पर्दछ र प्रेषण गर्दा तत्काल सेवाको सुनिश्चितता गरेर मात्र पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्रेषण गर्दा बिरामीको विवरण प्रेषण भएर जाने अस्पतालमा पहिले नै पठाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(४) बिरामीलाई अन्य स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्दा अस्पतालले पृष्ठपोषण उल्लेख गरी निर्दिष्ट प्रेषण पुर्जा सहित प्रेषण गरी विवरण अद्यावधिक गरी राख्नु पर्दछ ।

(५) प्रेषण गर्दा अस्पतालले प्रेषण मापदण्ड बमोजिमका न्यूनतम उपकरण र सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सेवाग्राहीको इच्छा बमोजिम निजलाई पायक पर्ने वा चाहेको स्वास्थ्य संस्थामा प्रेषण गर्न बाधा पुग्ने छैन ।

(७) प्रेषण गर्दा गर्भवती महिला, गम्भीर अवस्थाका बिरामी र विपन्न नागरीकलाई अस्पतालले एम्बुलेन्स सेवामा सहूलियत प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(८) प्रेषण सेवामा लागने एम्बुलेन्स वा यातायात खर्च सम्बन्धी व्यवस्था नगरपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(९) प्रेषण भएका बिरामीको अवस्था हेरी अस्पतालले उपचारमा प्राथमिकिकरण गर्न सक्नेछ ।

(१०) अस्पतालले प्रेषण भइ आएका बिरामीलाई डिस्चार्ज गर्दा प्रेषण फिर्ती पुर्जा सहित डिस्चार्ज गरी सोको विवरण अद्यावधिक रूपमा राख्नु पर्नेछ ।

(११) उपदफा (१०) बमोजिम डिस्चार्ज गर्दा बिरामीलाई डिस्चार्ज पुर्जा दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ५

कोष तथा लेखा परीक्षण

१९. अस्पतालको कोष : (१) अस्पताल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको नाममा छुट्टै कोष रहनेछ ।

(२) उप दफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन् र स्वास्थ्य संस्थाको खर्च सो कोषबाट व्यहोरिनेछ ।

(क) नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम

(ख) नगरपालिकाबाट प्राप्त रकम

(ग) अस्पतालको आम्दानीबाट प्राप्त रकम

(घ) कुनै व्यक्ति, स्वादेशी विदेशी दाता, गुठी वा संस्थाबाट प्राप्त रकम

(ङ) व्यवस्थापन समितिको पहलबाट प्राप्त रकम

(च) अस्पतालले सञ्चालन गरेको सेवा वापत प्राप्त रकम

(छ) वैदेशिक अनुदान, संघ संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त अनुदान वा सहयोग रकम

(ज) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (छ) बमोजिमको प्राप्त गर्नु अगाडि प्रचलित कानून बमोजिम स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(४) अस्पताललाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका आम्दानी उपदफा (१) बमोजिमको कोष खातामा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(५) अस्पताल व्यवस्थापन समितिको तर्फबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट हुनेछ ।

(६) समितिले अस्पतालको नियमित स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र जनस्वास्थ्यका प्रचलित मापदण्ड एवं मूल्य मान्यता प्रतिकूल नहुने कुराको सुनिश्चितता गरी आन्तरिक स्रोत साधन व्यवस्थापन गर्न अस्पतालको भौतिक सम्पत्तिको सदुपयोग गर्न सक्नेछ ।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन व्यवस्थापन समितिबाट तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२०. लेखा र लेखा परीक्षण : (१) अस्पताल व्यवस्थापन समितिले तोकिए बमोजिम अस्पतालको आय व्ययको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कायम गर्नेछ ।

(२) आन्तरिक लेखा परीक्षण नगरपालिकाको आन्तरिक लेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

(३) अस्पतालको अन्तिम लेखा परीक्षण महालेखा परीक्षक वा निजले तोकेको लेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

२१. बैठक भत्ता : समितिको सदस्यहरुको बैठक भत्ता र बैठक सम्बन्धी अन्य खर्च नगरपालिकाको आर्थिक ऐन बमोजिम अस्पतालको आम्दानीबाट व्यहोर्ने गरी हुनेछ ।

२२. सेवा शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था : अस्पतालबाट प्रदान गरिने सेवाको आवश्यक शुल्क समितिले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ । तर निःशुल्क भनी तोकिएको सेवा शुल्क लिन पाइने छैन ।

परिच्छेद ६

विविध

२३. अस्पतालको छाप : अस्पतालको सम्पूर्ण काम कारवाहीको निम्ती एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।

२४. अस्पतालको संगठन संरचना : अस्पतालको आफ्नै संगठन संरचना हुनेछ । संगठन संरचना प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकाले निर्धारण गर्नेछ ।

२५. **साभेदारी गर्न सक्ने** : अस्पतालले अस्पतालको सेवालार्ई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन अस्पतालको स्तरोन्नती, सरसफार्ई तथा फोहोर व्यवस्थापन, क्यान्टिन, सुरक्षा व्यवस्था, लण्डी, एम्बुलेन्स शव वहान सेवा लतायतका व्यवस्थापन गर्न र विशेषज्ञ सेवा सञ्चालन गर्न नगरपालिकासँग समन्वय गरी आवश्यकतानुसार प्रचलित कानून बमोजिम सामुदायिक, सरकारी र निजी तथा गैरसरकारी निकाय एवं संस्थासँग सम्भौता वा साभेदारीमा गर्न सक्नेछ ।
२६. **प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने** : (१) व्यवस्थापक समितिले वर्षभरिको काम कारवाहीको प्रतिवेदन कार्यपालिकालार्ई बुझाउनु पर्नेछ ।
- (२) कार्यालयले वार्षिक रुपमा प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।
२७. **नगरपालिकालार्ई आर्थिक दायित्व सिर्जना गर्न नहुने** : नगरपालिकाको स्वीकृति बिना समितिले नगरपालिकालार्ई थप आर्थिक भार पर्ने गरी दायित्व सिर्जना गर्नु हुदैन ।
२८. **व्याख्या, संशोधन र खारेजी** : यो कार्यविधिको व्याख्या, संशोधन तथा खारेजी गर्ने सम्पूर्ण अधिकार नगर कार्यपालिकामा निहित रहने छ ।
२९. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने** : यस कार्यविधिमा लेखिएमा सम्पूर्ण कुरा यसै कार्यविधि बमोजिम र यस कार्यविधिमा नलेखिएको विषयको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

अनुसूची १

(दफा (१६) को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

अस्पतालबाट प्रदान गरिने सेवाको

नागरिक बडापत्रको ढाँचा

सि.नं.	शाखा/वार्ड	प्रदान गरिने सेवाको विवरण	सम्बन्धित सम्पर्क व्यक्ति	प्रक्रिया	लाग्ने समय	लाग्ने शुल्क	गुनासो सुन्ने अधिकारी

प्रमाणिकरण मिति: २०८०।०२।०८

आज्ञाले,
गौतम भण्डारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत